

Jan Yoens. Filips van Artevelde. Jan van Ranst.

In de 2e helft der 14e eeuw regeerde over Vlaanderen een lichtzinnige graaf, Lodewijk van Male, die meende overdadig te mogen leven ten koste van 't volk. Schatten gelds had hij noodig voor zijn poetsenmakers, goochelaars, voor al zijn vreemde dieren, voor zijn weelderig paleis, zijn feestmalen, en de Vlamingen moesten hem zoo'n leventje mogelijk maken.

Eens, toen de graaf een tournooi te Gent wilde houden en daarvoor een hooge belasting eischte, brak het verzet los. De Gentenaren weigerden te betalen. De Bruggelingen wilden wel geld aan den graaf geven, maar ze stelden een voorwaarde. Uit Frankrijk kwam veel graan. De schippers voerden dit over de Schelde en Leye naar Gent, waar het verkocht werd. De Bruggelingen begeerden de graanmarkt in hun stad. En nu vroegen ze aan Lodewijk van Male de toelating een vaart te graven van Deynze naar Brugge. Dan zouden de schippers niet meer mogen voortvaren naar Gent, doch moesten het nieuwe kanaal volgen, om het koren op de markt van Brugge te brengen.

* *
*

De Vrijdagmarkt te Gent zag zwart van volk.

— Hebt ge 't nieuws gehoord? vroeg een jonge, kloeke wever, Nicolaas, geheeten, aan een werkgenoot.

— Natuurlijk... Brugge toont zich weer trouweloos.

— En de graaf niet minder! Maar zal dat nu gebeuren, zullen de Schelde en Leye Gent behooren of Brugge? 't Volgende jaar een

vaart van de Schelde naar de Leye... de graaf geeft gemakkelijk.. en de scheepvaart ligt hier stil!

— En dan heeft Gent, wat het verdient, zei een jonkman, die opzichtig gekleed was, en Nicolaas spottend aanstaarde.

— Walter Ruysch! kreet Nicolaas. De hofnar van den graaf, gij wilt immers zoo iets worden, hé?

— Gij kunt niet verdragen, dat ik den graaf trouw blijf. Gent wil zich verzetten, och arme, Gent tegen den graaf!

— Zwig verrader... Wat doet gij hier?

— Mag ik niet luisteren?

— Om spion te zijn! Och, ieder mag hooren wat hier besproken wordt, hernam Nicolaas, wij doen niet als sommige valschaards.

— Is dat op mij gedoeld?

— Wien de schoen past, trekke hem aan. Ik weet, wie mij belasterd heeft in 't weversambacht, uit wraak omdat ik hem op valsch spel betrapte.

— Deze aangekleede aap! riep de andere wever, en hij sloeg Walter Ruysch den hoed over de ooren. Weg valschaard! voegde hij er dan bij.

Walter siste van nijd.

— Nicolaas, wij zullen elkander wel eens ontmoeten! siste hij.

De beide wevers keerden Ruysch verachtelijk den rug toe.

Te midden der markt ontstond een heftige beweging.

— Wat is ginds gaande? kreet Nicolaas. Er moet weer één mare gekomen zijn.

Met zijn gezellen drong hij naar voren.

Op het plein stond een steenen kruisbeeld. Een havelooze vrouw lag uitgeput op het voetstuk. Ze scheen geheel afgemat.

— Moederke, wie zijt gij en vanwaar komt ge? vroeg er een uit de menigte.

— Dat is Betteke! riep Nicolaas, die zich met zijn kloeke armen een weg had gebaad. Betteke, de weduwe, welke ginds aan den kant der markt woont. Betteke wat scheelt er toch? vroeg hij aan de ongelukkige

— Ik ben ter bedevaart geweest, om van mijn flerecijn bevrijd te worden.

— En ge zijt uitgeput, de weg was te lang?

— Ik ben op mijn oude beenen naar de stad gesneld. Gesneld, hoort ge? Want al ben ik arm en afgeleefd, mijn hart klopt nog flink voor onze dierbare stad. Burgers, men pleegt verraad jegens Gent!

— Spreek op! riep men van alle kanten.

— Wat is u overkomen, Betteke? vroeg Nicolaas.

— Drie uren van hier, bij Aalter, zag ik een geheel leger van arbeiders. 't Waren gronddelvers. Ik vroeg aan een pachteres, wat die werklieden groeven.

Een vaart, antwoordde ze, een vaart van de Leye naar Brugge, om aan de Gentenaren den graanstapel te ontnemen. ¹⁾

— Verraad, verraad! tierde Nicolaas. En opgewonden deelde hij 't slechte nieuws mee.

— Verraad, verraad! klonk het huilend over de Vrijdagmarkt.

— De Bruggelingen voeren hun snoodplan reeds uit. Ze delven de vaart! Zoo liep het nieuws rond.

De Gentenaren hadden een hoofdman gekozen, Jan Yoens, en de ontevreden droegen een witte muts of kaproen tot herkenningsteeken. De Witte Kaproenen snelden onmiddellijk naar Aalter en joegen de Brugsche delvers weg.

De graaf was zeer verstoord en gebod, dat de Gentenaren hun

Vlaamsch Strijder.

¹⁾ Het nieuws, dat de Bruggelingen de bedoelde vaart groeven, werd te Gent door een bedevaartgangster bekend gemaakt.

witte kaproenen moesten afleggen, maar Yoens eischte eerst recht.

Rogier Hauterive, 'sgraven baljuw te Gent, en Gilbert Mahieu, een schepene, die het met den graaf hield, trokken naar Male, het slot van Lodewijk, doch een der Kaproenen volgde hen. 't Was Nicolaas de wever, die Yoens zijn diensten als spion had aangeboden, want ieder begreep wel, dat te Male een plan zou ontworpen worden om Gent te treffen. En inderdaad, Lodewijk hield raad met zijn getrouwen. De valsche schepene van Gent, Gilbert Mahieu, stelde voor list te gebruiken, De baljuw moest naar Gent gaan en zich met zijn ruiters op de Koornmarkt opstellen; Gilbert Mahieu en andere volgelingen van den graaf zouden met een bende krijgslieden binnenrukken en dan konden Yoens en de overige oversten gevangen genomen worden. Waren de leiders uit den weg, dan zouden de volgelingen zich wel onderwerpen.

* * *

't Was laat geworden en de graaf en de raadslieden hadden duchtig den wijnbeker aangesproken.

— Willen wij nog een wandeling doen, ik heb geen lust om reeds te gaan slapen, zei de baljuw, Rogier Hauterive, tot schepene Mahieu.

— Ja laten we een half uurtje in 't park ronddoolen, dan kunnen de wijndampen wat vervliegen.

De beide edelen begaven zich dus in den hof. Aan 't firmament schitterden de sterren, maar hiervoor hadden de wandelaars thans geen oog. Ze spraken over het plan tegen Gent en schepene Mahieu zei op een toon van haat:

— Ha, Jan Yoens uw uren zijn geteld!

— Ge schijnt dien hoofdman meer te verachten dan wie ook, sprak de baljuw. Hebt ge wellicht een veete tegen hem?

— Welnu, ja, waarom zou ik mijn verachting voor hem verbergen? Onze wederzijdsche voorouders zijn afkomstig van Damme¹⁾. Zijn stamvader heette Jan Piet, de mijne Jan Baest. De eerste beleedigde op schandelijke wijze den laatste; daardoor ontstond een bloedige

¹⁾ Toen eene bloeiende haven, nu een vervallen dorp.

veete. De Yoensen veinzen dat alles vergeten te hebben, maar de Mahieus vergeven niet! En daarom moet Jan Yoens vallen.

— Doch ge weet, dat de graaf zijn vonnis zal strijken. Trouwens gij zelf hebt het plan ontworpen, hem naar het kasteel te voeren, tegelijk met de overige raddraaiers.

— Ik ken onzen heer Lodewijk genoeg, om te weten, dat zijn straf niet licht zal zijn. En moest ik in de hitte van den strijd zoodanig in woede ontsteken, dat ik Yoens een doodelijken slag toebracht, wel dan zou de graaf mij zulks niet euvel duiden.

Op dit oogenblik vernamen de edelen een geritsel in de struiken.

— Wat is dat? riep Mahieu eenigszins verschrikt.

— Och een reebok of een hert, dat losgeraakt is. Ge weet, dat heer Lodewijk er hier een volledige menagerie op na houdt.

De wandelaars vervolgden hun weg.

Een soldenier sprong haastig op het pad en snelde naar de bijgebouwen van 't kasteel.

— Jan Yoens' leven is in gevaar, mompelde Nicolaas, want hij was de reebok, Nicolaas die zich als krijgsman, doch eigenlijk als verspieder te Male bevond. Er moet een monsterachtig plan gesmeed zijn tegen ons, vervolgde hij. De schelmen spraken van een gevecht. Oogen en ooren open dus tot heil onzer stede!

De jongeling sloop in het gebouw, waar de soldaten verbleven, en legde zich diep ontroerd neer, niet om te slapen, doch om rustig na te denken. Rust kreeg hij echter niet.

Onder de soldeniers bevond zich een tenger jongeling, uit Italië herwaarts verdwaald, en die niet bestand was tegen de guurheid van ons klimaat.

Nicolaas had hem reeds den eersten dag opgemerkt en gevoelde innig medelijden met den ongelukkige, wiens gestel reeds geheel ondermijnd scheen.

Nu lag de wever naast den kranke en hoorde hem steunen en klagen. Soms werd de Italiaan overvallen door een schrikkelijke hoestbui, welke zijn borst dreigde te scheuren.

— Is dat nu gedaan met al dat getrompet? tierde een andere soldenier. Ge belet mij te slapen met uw gebuchel en geblaf!

De kranke wilde zich beheerschen; voor een wijle gelukte het hem, maar eensklaps kreeg hij zulk een geweldigen hoestaanval, dat hij er schier in verstikte.

De ruwe soldenier sprong woedend recht, greep den zieke en wilde hem buiten sleuren.

— Houd op, wreedaard! kreet Nicolaas. Schaamt ge u niet om dezen ongelukkige zoo woest te behandelen?

En met een hevigen stoot deed de Gentenaar den barbaar op den grond tuimelen.

De zaal geraakte in rep en roer. Vloekend rees de gevallen krijgsman overeind.

— Gezellen, bulderde hij, deze nieuwelings wil mij de wet stellen. Verraderlijk wierp hij mij op den vloer!

— Buiten met dien rustverstoorder, riep een oud gediende. 't Is nu geen tijd van vechten!

— Morgen zal ik u weer vinden, dreigde de barbaar.

Eenige soldaten grepen Nicolaas vast en zetten hem op onzachte wijze aan de deur.

— Vecht met de apen van den graaf! spotten ze. En voor een nieuwelings zou ik mij wat koester houden.

't Volgende oogenblik lag ook de kranke Italiaan buiten.

— Barbaarsche huurlingen! zei Nicolaas tot den zieke. Kom, ik zal een schuilplaats voor u zoeken.

— Dank, dank, murmelde de Italiaan ingebroken Fransch. Ach, ik heb zooveel van hen te lijden! Maar 't zal niet lang meer duren. Hier is alles krank. En de ongelukkige drukte zijn hand op de borst. Had ik maar naar mijn ouders willen luisteren, vervolgde hij droevig, dan leefde ik nog vroolijk in het Arno-dal! Maar ik wilde wijzer zijn dan mijn vader, en mijn eigen weg zoeken in de wereld.

— Vat moed, hernam de wever, ge zult genezen. Zie, hier is nog

een klein gebouw, waar we rustiger zullen liggen dan bij die zelf-zuchtige geweldenaars.

Nicolaas trok een deur open en tastte voor zich.

— Een verlaten stal, ging hij voort, er ligt nog versch stroo. Ik zal een deken halen voor u.

Hij hielp den Italiaan binnen en liep snel naar den hoofdstal, vanwaar hij met een dikke paardedeken terugkeerde.

— Dank, dank, herhaalde de zieke. Nooit zal ik uw goedheid kunnen vergeten. Maar hoe kan ik ze vergelden?

En terwijl de wever den ongelukkige een leger bereidde, zei hij vriendelijk :

— Kwel daar uw hoofd niet mee, maar tracht te slapen! En als ge hoesten moet, doe het vrij uit.

Nicolaas wachtte op den morgen.

Reeds vroeg was hij op. Nu moest hij nog meer nieuws pogen te vernemen over de samenzwering tegen Gent, en dan, als de wind terug naar de geliefde stede, om Roeland te doen stormen, de poorten te laten sluiten, de gilden op te roepen.

— Waar is nu die vechtersbaas? klonk het eensklaps achter Nicolaas.

Daar stond de barbaar van gisteravond.

— Zijt ge gereed? tierde hij.

— Ja, kom maar af, antwoordde de Gentenaar kalm.

— Bereid u voor den dood! snoefde de soldenier.

Tot alle antwoord gaf de wever den pocher een klinkenden kaakslag, zoodat de huurling in een grooten vlierstruik terecht kwam.

— Hebt ge genoeg? vroeg Nicolaas spottend.

De soldaat krabbelde overeind, en razend en tierend wilde hij den Gentenaar vastgrijpen.

Maar deze was op zijn hoede.

Bliksemsnel pakte hij zijn vijand om het middel, droeg hem naar een vijver en wierp hem hals over kop in 't water.

— Een bad zal uw verhit bloed wat afkoelen, sprak hij bedaard.

De andere soldeniers kwamen haastig toegelopen. Ook schildknappen der edelen snelden ter plaatse.

— Die nieuweling, die verloopen Vlaming heeft te veel praats! riep een uit den hoop. We moeten hem dat afleeren!

Sommigen hielpen den drenkeling op het droge.

— Gezellen, wreekt mij! bulderde de laatste, die schijnbaar zelf een nieuwe aanraking met Nicolaas wilde vermijden.

Een schildknaap trad op onzen vriend toe en hem vlak in 't gelaat beziende, riep hij luide:

— Mannen, een verrader! Deze vermomde soldaat is een Gentsche spion. Ik ken hem maar al te goed. Ha, Nicolaas Pycke, 'k heb u wel gezegd, dat we elkander zouden weervinden.

— Een verrader, een verrader! klonk het allerwegen en men wilde den wever te lijf.

Een ridder verscheen om den hoek van het kasteel. 't Was Rogier Hauterive.

Nicolaas verbleekte een wijle, hij had Walter Ruysch herkend, den Gentenaar, dien hij op de Vrijdagmarkt bespot had.

Walter vertelde nu aan Rogier van Hauterive zijn ontdekking en weldra lag de arme wever in een somber gevangenishol. Wanhoop beving hem. De morgen kroop traag voort. Soms sprong Nicolaas in een vlaag van hevige vertwijfeling van zijn stroohoop op, stampte tegen de deur, rukte aan de tralies van het vensterke, aan de spijlen der opening, langs waar men den gevangenen het eten toewierp, wrong de vuisten, maar moest toch eindigen met zich gelaten weer neer te zetten, want hij was gevangen op het kasteel van Male.. in het hol van den leeuw!

Rond den noon vertoonde zich het grijnzend gelaat van Walter Ruysch.

— Ik kom u wat gezelschap houden, spotte de lafaard. Ge zit hier zoo eenzaam. Wat heb ik gehoord? Wilt gij schepene van Gent worden? Maar neen, ik weet nog een aangenamer lot voor u. Ik zal mijnen heere een gunst afbidden en hem vragen dit luikje te

mogen toenagelen en den sleutel der deur in de veste te werpen. Dan sterft gij den hongerdood. En binnen honderd jaar vinden ze hier een geraamte.

— Monster! kreet Nicolaas.

— Neen, uw vriend ben ik niet, maar ik heb 't u wel gezegd, dat we elkander nog zouden ontmoeten.

Nog eenigen tijd bleef de ellendeling den gevangene bespotten. Eindelijk verwijderde hij zich.

Weldra hoorde de rampzalige wever voetstappen.

— Daar zijn mijn beulen, mompelde hij. Ruysch' duivelsch gelaat zal weer voor het luik verschijnen.

Maar neen, men stak een sleutel in het slot; het verroeste ijzer knarste en de zware, eikenhouten deur vloog krakend open.

Daar stond de Italiaansche soldaat.

— Rap, sprak hij driftig of 't is te laat! Ge zijt vrij!
't Scheen Nicolaas of alles rond hem wentelde.

— Talm niet! drong de krijgsman. Uw leven staat op 't spel.

Met een sprong was de Gentenaar buiten. Diep ontroerd greep hij zijn redder bij den arm.

— Vlug, vlug, hernam deze, of alles mislukt! Ik moet de deur sluiten. Vraag niets, wij hebben geen stonde te verliezen.

Weer knarste het slot. Dan voerde de Italiaan den verbaasden Nicolaas mede.

— Verschuil u achter dien pilaar, sprak de soldenier. Ik ben dadelijk bij u terug.

Terwijl Pijcke zich verborg achter een dikke steenkolom, snelde zijn bevrijder naar boven.

Tien minuten later was hij terug.

— Nog juist bijtijds, sprak hij hijgend.

— Goede vriend, verklaar mij alles.

— Ge hebt u gister edelmoedig gedragen tegenover mij. Ik besloot al het mogelijke te doen om u te redden. Nu moet ge weten, dat de dochter van den cipier, de beminnelijke Elza, mij zeer

genegen is. Ik sprak haar over u. En toen ze hoorde, hoe gij eigenlijk door mijn schuld ontdekt waart, stemde ze er in toe mij te helpen, om u te bevrijden. 't Werd hoog tijd, want men heeft een gruwelijk vonnis over u gestreken.

— Ik weet het, mijn vijand kwam het mij zelf vertellen.

— Elza dan gaf mij den sleutel van uw kerker. Ik kwam u dus verlossen en heb nu den sleutel rap teruggebracht. Nauwelijks had Elza hem op de gewone plaats gehangen in de kamer haars vaders, toen de schildknaap, Walter Ruysch, in de cipierswoning verscheen. Hoor, daar zijn de beulen. Opgepast, alle gevaar is nog niet geweken!

Zware voetstappen weerklonken. De beide vrienden hielden den adem in.

— Ja, ik wist wel dat Rogier van Hauterive mij die gunst niet weigeren zou, riep Walter Ruysch op hoogmoedigen toon. De graaf had het lot van den gevangene in de handen van zijn Gentschen baljuw gesteld. Immers die spion is een Gentenaar. En nu mocht ik zijn straf bepalen. Welk geluk! Ja 'k heb een wit voetje bij den baljuw. Ha, hier zijn we er!

Walter Ruysch en een drietal zijner vrienden stonden voor de cel.

— 't Is te duister, om hem te zien, hernam de eerste. En spreken, daarvoor is hij veel te koppig. En nu, Nicolaas, goede reis naar de eeuwigheid! Nietwaar, ik houd mijn woord en 'k beloofde niet te veel, toen ik u voorspelde, dat we elkander zouden weervinden.

De Gentenaar sidderde, bij het hooren van de hamerslagen. Weinig had het gescheeld of dat somber hol ware zijn graf geworden. Diep ontroerd drukte hij de hand van zijn vriend.

— Ziedaar, hoorde hij zijn vijand zeggen, 't luik is toegenageld. En nu gaan we den sleutel in de gracht werpen. Binnen een eeuw kunnen de menschen zich suf peizen, wiens geraamte hier toch wel ligt. En dan naar Gent, om er de muiters neer te slaan!

De schurk en zijn gezellen keerden naar boven terug.

— En nu opgepast, fluisterde de Italiaan tot den ontsnapte. Alles kan nog mislukken.

— Wat moet ik doen?

— Hier blijven tot dezen avond. Straks vertrekt de baljuw naar Gent. Morgen moet er daar wat te doen zijn. Dan wordt alles rustiger op het voorplein. Maar Elsie heeft mij gesproken van een geheime gang. In mijn zenuwachtigheid heb ik haar niet wel begrepen. 'k Zal haar nog eens vragen. Houd u dus stil tot ik terugkeer.

De krijgsman bleef lang weg. Eerst twee uren later keerde hij weer. Wat was er in dien tijd al in Nicolaas' hart omgegaan! Hoop, blijdschap, vrees voor nieuwe ontdekking, allerlei gewaarwordingen bestormden hem.

Eindelijk was zijn redder daar weer.

— Ik ben lang weggebleven, niet waar? Maar ik werd nogmaals door hoestbuien overvallen en moest ik hier gekomen zijn, 'k zou ons beiden verraden hebben.

— 'k Vrees, dat ge u te veel overspant.

— Och, ik ben toch ten doode gedoemd. Ik voel het en ik noem mij gelukkig, dat ik deze daad volvoeren mocht.

— Edele vriend, murmelde Nicolaas, hem de hand drukkend.

— Maar spreken wij niet over mijn kwaal. Hier heb ik den sleutel van een geheime deur. Volg mij!

Beide jongelingen kropen door een nauwe zijgang, welke uitgaf op een verwelfd portaal. Een kleine deur vertoonde zich in den verweerden muur.

— Kunt ge zwemmen? vroeg de Italiaan.

— Als een visch.

— Hier hebt gij den sleutel. Wacht nog een uur of zoo. Ge zult een steen tegen deze deur hooren bonsen. Het is het sein, dat alles veilig is. Open dan de deur. Beneden u zult ge de veste zien. Laat u zoo stil mogelijk in 't water vallen en zwem naar den overkant. Daar vindt ge mij met droge kleederen en met een paard.

— Edele, edele, vriend, hoe . . .

— Ik neem geen dank aan. Ge zijt begonnen met mij te beschermen

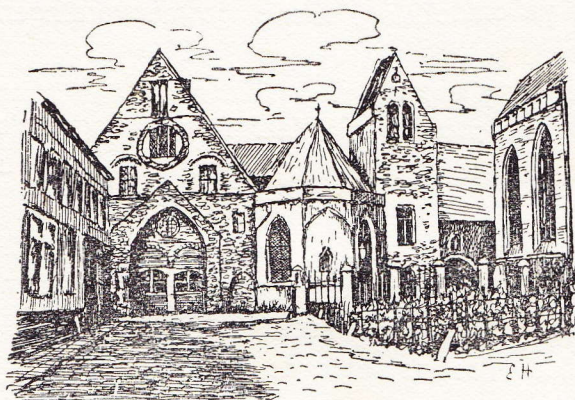
en dus zou ik wel laf moeten zijn, om u aan uw lot over te laten.

— Ge moet mij vergezellen naar Gent. Mijn ouders zullen u als een kind verzorgen.

— Ge zijt wel goed. Maar neen, ik wil hier nog blijven bij Elza. Voor mij is geen kruid meer gewassen. Ik zal dra bij de broeders van Sint-Jan te Brugge gaan sterven.

— Doch als men u ontdekt...

— Wees gerust; onze maatregelen zijn goed genomen. Trouwens niemand twijfelt aan uw lot. Ieder meent, dat ge levend ingemetseld zijt.

Sint Jans hospitaal Brugge.

— Zeg mij dantenminste uw naam, opdat ik dezen mijn leven lang in dankbare gedachtenis houde.

— Ik heet Antonius Perea en gij?

— Nicolaas Pycke.

— Welnu, Nicolaas Pycke, doe wat ik u gezegd heb. En daar wij straks geen tijd zullen hebben om te spreken,

bied ik u thans vaarwel. Ik ben blij te hebben kunnen toonen, hoe dankbaar ik was voor uw tusschenkomst van gisteren. Reeds lang werd ik getergd en getreiterd op allerlei wijzen, en toen ik uw vriendelijk en zacht woord hoorde, werd ik tot in 't diepste van mijn hart geroerd.

Met tranen in de oogen omhelsde Nicolaas zijn redder. Maar deze maakte zich los en snelde snikkend naar boven.

Nicolaas wachtte dus op het afgesproken teeken. Meer dan een uur verliep; het scheen den jongeling een eeuw toe.

Eindelijk trof een steen de deur. De bons weergalmde door het portaal en de gang.

Driftig stak de wever den sleutel in het slot. 't Kostte moeite om

de stramme veer te doen springen en ook om de gezwollen deur op hare knarsende hengsels te laten draaien.

Beneden hem lag spiegelvlak het water. Een oude plank stak bij wijze van drempel aan het poortje vooruit. Behoedzaam trok onze vriend de deur toe om geen achterdocht te wekken, draaide het slot om en stak den sleutel bij zich. Hij dacht aan zijn redders... Immers de geringste bijzonderheid... 't gemis van een sleutel... een open deur... kon hen in gevaar brengen.

De plank moest geheel vergaan zijn, want 't volgend oogenblik brokkelde ze onder Nicolaas' voeten af, zoodat de jonkman in de gracht zakte.

Snel zwom hij nu naar de andere zijde. De Italiaan hielp hem aan land.

— Vlucht nu, spoedig! fluisterde de brave soldenier. Verwissel onderweg van kleeren, ze zijn in een bundeltje aan uw paard gebonden.

— Hier is de sleutel. De deur is gesloten....

— Vlucht, vlucht, men heeft misschien het gekraak der plank vernomen!

Nicolaas wilde nog afscheid nemen, maar zijn redder trok hem angstig naar het paard, vezelend:

— Ik bezweer u, talm niet langer; ik hoor stemmen.

Snel besteede de Gentenaar het ros, de Italiaan bond den teugel los, en dien aan zijn vriend overreikende, sprak hij zacht:

— Voort nu, draaf als de wind, en vaarwel, Nicolaas!

— Vaarwel, Antonio!

Nog een innige handdruk en het paard snelde als een pijl uit den boog weg.

— Hij is vrij! juichte Perea in stilte en hij haastte zich om aan Elza 't blijde nieuws te gaan melden.

* * *

Nicolaas bereikte Gent, en Yoens vernam welk plan er te Male was gesmeed. De Witte Kaproenen waren op hun hoede. Rogier

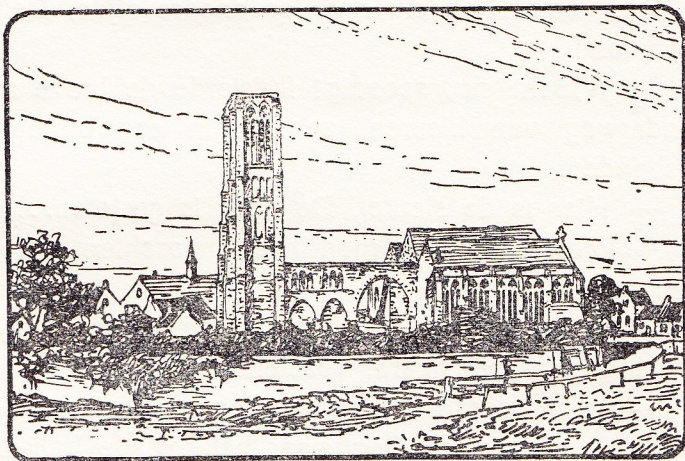
Hauterive, meenend dat het plan geheim was gebleven, stelde zich met zijn ruiters op de Koornmarkt. Mahieu kwam met zijn benden, maar eensklaps stormden de Gentenaren aan en 's graven volgelingen werden verslagen.

Rogier van Hauterive werd in den kamp gedood.

't Zou oorlog worden. Nogmaals hadden de Gentenaars getracht den graaf te bewegen recht te doen, maar te vergeefs. Jan Yoens bezocht dan verscheidene steden, om aanhangers te winnen en in veel gemeenten werd hij als een vorst ontvangen, want 't volk haatte 't bestuur van den verkwistenden Lodewijk.

Zelfs Brugge viel den graaf af en ontving Yoens binnen zijn muren.

Gent en Brugge reikten elkander de hand. Dan naar Damme, toen een machtige koopstede, en hier ook juichte men Yoens toe.

Kerk van Damme.

Maar er was trouweloosheid in 't spel...

* * *

In een der voornaamste woningen van Damme was een schitterend feestmaal aangericht, Jan Yoens ter eere. Als een vorst werd de Gentsche hoofdman door de gasten gehuldigd.

Nicolaas Pycke zat in de ruime keuken, waar talrijke dienstboden het overdruk hadden om aan de bevelen van hun meester te voldoen.

Een dezer laatsten, nog een knaap schier, scheen zich van al die werkzaamheden niets aan te trekken.

— Ik zal mij niet moe maken, zei hij lachend tot Nicolaas. Moogt gij niet aan den feestdisch zitten?

— Ik ben liever hier dan in een statige deftige zaal.

— Ik zal u bedienen, sprak de jongen vroolijk. Bijloo, Gentenaar, 'k wil de beste brokjes uitzoeken, want ge ziet er mij een fijnen lekkerbek uit. Koken kunnen we hier goed!

— Gij ook?

— Ik zie toe, of alles goed gedaan wordt. Soms scheldt de kok mij uit voor dagdief en luiaard, ik krijg zelfs wel eens een klap, dat ik bij klaren dage de sterren zie, maar erg streng is mijn baas niet, want ik ben nog van zijn familie, weet ge? Maar van koken gesproken, vervolgde de ratelaar, te Gent moeten ze die kunst ook goed verstaan, want er is hier iemand van uw stad gekomen om, naar ik meen, bijzondere kostjes voor uw heer gereed te maken.

— Iemand uit Gent, zegt ge? Een kok? vroeg Nicolaas haastig.

— Ja, het rechte weet ik er niet van. Maar dat die vreemde snoeshaan in de keuken geweest is, zulks durf ik wel onder eede bevestigen.

— Wanneer?

— Ja, 'k heb niet naar den zonnewijzer gekeken, trouwens de zon scheen niet meer. En om 't uurwerk van 't schepenhuis te raadplegen, had ik geen tijd, daar ik moest toezien op het werk. Maar 't kan één uur, misschien twee uren geleden zijn.

— En heeft die man spijzen bereid?

— Hij kwam niet, om daar met gekruiste armen op de bank te zitten. Wat hij kookte of braadde, bakte of roosterde, dat mag Joost weten, want een gewoon menschenkind zou in al die koekjes, pastetjes, taartjes, vla's, verdolen. Tenminste ik zal mijn bol niet kwellen met al het ratjetoe, dat hier in de keuken geboren wordt.

— Is die vreemdeling al vertrokken?

— 'k Heb hem daar juist in gezelschap van drie flesschen wijn gezien. Maar wat bekommert ge u om dien snuiter? Kom, ik zal u eens onthalen op zulke lekkernijen, dat ge den ganschen nacht

nog uw vingers zult likken. Gentenaar, Gentenaar, ge schijnt uw razenden honger te vergeten!

Nicolaas beefde over al zijn leden. Haastig stak hij de deur van een aangrenzende kamer open. Hij zag den vreemdeling juist vertrekken en herkende in hem Walter Ruysch.

Woest snelde Nicolaas voort en greep hem bij de keel.

— Gij... zijn schim... H. Maagd... zijn schim! stotterde Walter, die aan den kelder van Male dacht.

— Neen, niet een schim... maar Nicolaas, de wever... uw laffe wraak trof mij niet. Maar ik wil weten, wat gij hier doet!

— Niets.. niets..

— De waarheid, valschaard.. de waarheid!

Plots rukte de jongeling zich los en stormde de deur uit. Nicolaas achtervolgde hem, doch in de nauwe straten bij de kerk verloor hij zijn spoor.

De wever spoedde zich naar de feestzaal, waar het vroolijk toeging, want de wijn begon te werken.

Nicolaas naderde Jan Yoens en fluisterde hem toe:

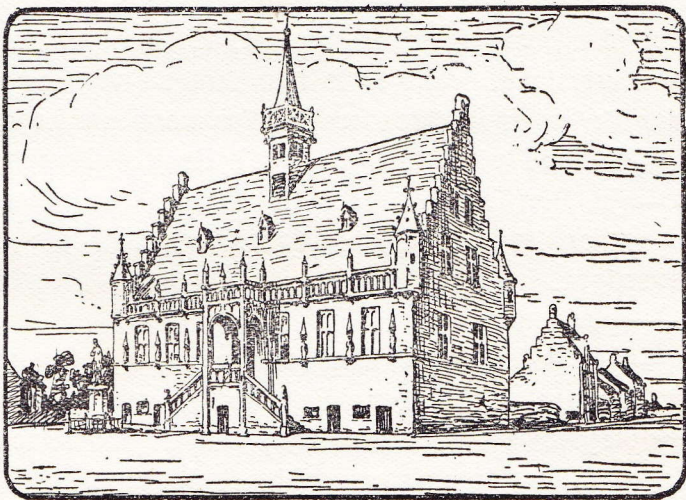
— Heer, hier wordt verraad gepleegd!

— Gij raast! zei Yoens.

De wever vertelde nu zijn ontdekking.

— Hij is in dienst van Gilles Mahieu, uw doods vijand, heer!

— En wat zou dat? Hij komt eens afloeren wat wij doen. Dat

Stadhuis van Damme.

hij zijn meester dan maar ga vertellen, hoe eensgezind wij, tegenstanders van den graaf, thans zijn.

Yoens luisterde dus naar geen waarschuwingen.

Nicolaas keerde naar de keuken terug.

— Wel Gentenaar, wat deert u toch? vroeg de praatgrage knaap. Eet nu toch ook eens!

— Zeg mij alles, wat ge van dien vreemdeling weet, zei de wever. Alles, alles...

— O, ligt die snoeshaan u dwars op de maag? Al sloegt ge me 't hoofd af, dan nog kon ik u niet meer van hem vertellen. Eet nu eens..

Maar Nicolaas bleef den ganschen avond somber. En hij mocht wel somber zijn! Hier te Damme ontstond de veete tusschen Jan Piet en Jan Baest, de stamvaders van Yoens en Mahieu. Hier had Mahieu nog verwanten, die het een schelm als Walter Ruysch gemakkelijk konden maken, een snood plan uit te voeren.

* *
* *

Den volgenden morgen verliet Yoens met zijn volgelingen Damme. Nicolaas zag, dat de hoofdman bleek was.

— Och, zei deze tot zijn getrouwen dienaar, ik heb gisteren te veel gegeten. Wij burgers zijn dat niet gewoon. Ik ben wat onwel, ja, maar in de frissche lucht zal 't spoedig over zijn.

— Mher Yoens, ik vrees 't ergste! riep Pycke op een toon van diepe smarte.

De Gentsche hoofdman scheen onvast in zijn zadel te zitten. Eensklaps helde hij terzijde, alsof hij zijn bezinning verloor. Moest de wever, die naast hem reed, zijn meester niet gesteund hebben, deze ware gevallen.

— Laat mij afstijgen! mompelde Yoens op flauwen toon. Een plotselinge ongesteldheid... 't Zal spoedig over zijn... leg mij op het gras aan den kant der baan.

Eenige lieden schoten ontsteld toe.

— Wat deert Mher Yoens? vroegen ze verschrikt.

— Help mij onzen hoofdman op het gras leggen, sprak Nicolaas gejaagd. Helaas, 'k vrees, dat hij het slachtoffer is van een schandelijke misdaad?

— Ik ben krank... mijn lichaam zwelt op... kloeg de wijze man. Gezellen... — en weer flikkerde vuur in zijn oog — voer mij naar Gent... als ik sterf, moet het zijn te midden van mijn volk. Ik ben vergiftigd.

— Mher, we zullen u naar gindsche hoeve dragen en snellijk een heelmeester halen.

— Neen, neen naar Gent...

Men legde Yoens op een paard en ondersteunde hem.

Kerk van Aardenburg.

— Laffe schurken, sluipmoordenaars! riep Nicolaas en hij vertelde, wat er gister avond gebeurd was.

Langen tijd lag Yoens stil. Nu en dan kreunde hij pijnlijk.

Boven de boomen stak een hooge toren uit.

— St. Bavo van Aardenburg, zei Pycke, spoedig zullen we in de stad zijn, waar we een heelmeester moeten raadplegen.

— Als Mher. Yoens het maar uithoudt tot Aardenburg, fluisterde een der oudste gezellen. Mij dunkt, hij gaat snel achteruit.

Eindelijk bereikte de droevige stoet het bedrijvig stedeke.¹⁾

— Waar woont hier een heelmeester? vroeg Nicolaas driftig aan een burger. Deze wees een scheerwinkel aan.

Pycke liep er snel heen. De barbier en dokter was thuis en ging onmiddellijk mede. Hij onderzocht den kranke en fluisterend vroeg hij aan Nicolaas:

— Wie is hij?

¹⁾ Aardenburg bezat een haven naar het Zwyn. Nu is het een vervallen steedje in Zeeuwsch-Vlaanderen.

— Mher Jan Yoens. O, red hem van den dood!

— De hoofdman der Witte Kaproenen! Eilacie, dan zal Gent zijn grooten zoon nu verliezen. Tegen een geval van vergiftiging, als waarvan Mher Yoens het slachtoffer is, vermag mijn kunst niets.

— Naar... Gent, hernam de zieke op flauwen toon. Dan sloot hij de oogen.

— Hij is stervende, mompelde de heelmeester.

— Mher Yoens, hebt ge nog iets te zeggen tot uw volk, een laatste woord, een laatst bevel, een groet? vroeg Nicolaas snikkend, zich over den ongelukkige neerbuigend,

— Gent... Vlaanderen, murmelde de hoofdman. Over het schoon, bleek gelaat trok de dood zijn scherpe lijnen. De oogen, waar eens zooveel wilskracht uit straalde, waren nu brekende. De handen, die nog zoo kort geleden den witten bevelhebbersstok drukten, plukten nu krampachtig aan de grijze deken. Een blos, zacht als het rood dat 's avonds den hemel kleurt, kwam en verdween snel op de bleeke wangen.

Nog een bijna onhoorbare zucht... en de groote Gentenaar was niet meer.

De graaf en zijn aanhangers konden juichen. De ellendige sluipmoordenaar had zijn last volvoerd. 't Was een sombere stoet, die 't lijk van den beminden hoofdman naar Gent bracht.

* *

De Vlamingen sloten na Yoens' dood een verdrag met den graaf, maar helaas! de vrede duurde niet lang. Weldra was er weer on-eenigheid tusschen den vorst en Gent, en Brugge hield het met Lodewijk van Male.

De graaf besloot nu met de uiterste gestrengheid te handelen. Hij liet Gent blokkeeren, zoodat geen levensmiddelen meer naar deze stad konden gevoerd worden en er weldra nijpende nood heerschte.

Nicolaas, de wever, stond met beroepsgenooten op de Vrijdagmarkt en, nadat de mannen langen tijd gescholden hadden op den graaf en op Brugge, zei Nicolaas:

— In onze stad leeft een man, die Yoens' plaats kan innemen. Filips van Artevelde... Maar zal hij willen?

En allen dachten aan den vader van Filips, aan Jacob van Artevelde, die ook eens Gent uit den nood had gered.. maar verraderlijk door 't ondankbare volk vermoord werd.

Doch Nicolaas' woord ging verder en de Gentenaren vroegen om een helper...

Filips van Artevelde leidde een eenzaam leven met zijn vrouw en zijn moeder. Zijn geliefkoosde bezigheid was uit een venster zijner woning in de Schelde te visschen.

— Leefde Jacob van Artevelde nog! kloeg het volk.

Eenige verstandige Gentenaars bezochten op zekeren avond den zoon van den Wijzen Man en smeekten hem, zich aan 't hoofd der burgers te stellen.

Filips aarzelde. Geen wonder! Zijn vader ook, had de volkszaak verdedigd... en lafhartig had men hem omgebracht!

Eindelijk overwon de liefde voor stad en vaderland. Filips van Artevelde stemde toe en werd de hoofdman der Gentenaars.

Eerst ging hij met den graaf onderhandelen. Was het niet zijn plicht te trachten alle bloedvergieten te vermijden?

Maar Lodewijk van Male wilde van geen verzoening weten. Hij eischte, dat alle Gentenaren van 15 tot 60 jaren, in een zwart gewaad, met een strop om den hals en barrevoets voor hem zouden verschijnen, om zich op genade of ongenade over te geven,

Van Artevelde keerde naar Gent terug en vertelde aan het volk den uitslag van zijn reis.

— Ge moet kiezen tusschen deze drie voorstellen, sprak hij.

We kunnen onze zonden biechten, in de kerken neerknielen en daar de vijanden afwachten.

We kunnen een zwart kleed aantrekken, een strop om den hals slaan, barrevoets naar den graaf gaan en ons als lammeren overleveren.

Maar we kunnen ook onze wapens grijpen en den graaf, die te

Brugge is, aanvallen. Sterven wij, we zullen tenminste met eere sneuvelen. Burgers, kiest!

— Kiest gij voor ons! klonk het antwoord.

— Welnu, ik kies het laatste voorstel. Overwinnen of sterven, zij onze leus!

Vijf duizend strijders stelden zich onder 't bevel van Artevelde. De laatste levensmiddelen werden onder hen uitgedeeld. Vol moed trokken zij in de richting van Brugge en hielden halt op de heide van Beverhout, niet verre van de stad,

De graaf vernam de tijding van de nadering der Gentenaars. Hij wilde hen onmiddellijk gaan aanvallen.

Vlamingstraat te Brugge.

Eenige vrienden rieden hem te wachten tot den volgenden dag. „De Gentenaars hebben geen levensmiddelen meer,” zeiden zij. „Morgen zullen ze zich moeten overgeven.”

Doch de Bruggelingen, bij wie de oude naijver weer boven kwam, wilden van geen uitstel weten. Haastig verlieten zij de stad om de Gentenaars, zooals ze meenden, te verslaan. Maar Filips van Artevelde en zijn mannen, die in de uiterste wanhoop streden, behaalden de zegepraal. Ze joegen de vluchtelingen achterna en stormden Brugge binnen. Helaas, weer bleek hoe wreed de middeleeuwen waren! De Gentenaars moordden als razenden. Meer dan 3000 Bruggelingen werden omgebracht. Lodewijk van Male ontsnapte ternauwernood aan zijn vervolgers. Bij 't vallen van den avond verborg hij zich in een kapel. Daar legde hij zijn wapenrusting af en trok het kleed van een dienaar aan. Dan doolde hij door de straten. Een medelijdend burger herkende hem en geleidde hem naar een armzalig huisje. Lodewijk trad er binnen. Een weduwe zat bij de tafel.

— Vrouw red mij! kreet de vorst angstig.

De weduwe wees een ladder. De graaf snelde naar den zolder.

Twee wichtjes sliepen vreedzaam op een ellendige matras. Lodewijk verstak zich onder het leger.

Daar hoorde hij eenige Gentenaren. Deze klommen de leer op. In doodsangst verbeidde de graaf zijn lot. Hij vreesde 't ergste. Maar neen, de vervolgers trokken weer af. Den volgenden morgen kon de vorst de stad verlaten. Hij reed naar Frankrijk, om er den koning hulpe af te smeecken.

De Fransche vorst besloot een leger naar Vlaanderen te zenden. De Fransche gemeenten begonnen ook om meer vrijheid te roepen. Daarom wilde de koning overal de gemeentemacht vernietigen.

Alle Vlaamsche steden kozen de partij van Gent. Weldra beschikte Filips van Artevelde over 50.000 man.

Beide legers ontmoetten elkaar te *West-Roosebeke* bij Rousse-lare, in West-Vlaanderen.

De Fransche koning Karel VI. telde nog maar 14 jaren.

Filips had veel vertrouwen in de zegepraal.

— Karel is nog een kind, zeide hij. Hij weet niet, wat hij doet en hij gaat waar men hem drijft. We zullen hem naar Gent meevoeren en hem Vlaamsch leeren.

Helaas, Artevelde handelde te haastig en dus zonder overleg! Onstuimig viel hij met zijn leger de vijanden aan. De wreede veldslag duurde niet lang. De Franschen wonnen en de helft van 't Vlaamsche leger sneuvelde. Filips van Artevelde bleef onder de dooden. De Fransche koning liet naar zijn lijk zoeken. Een gekwetste Gentenaar wees het en op bevel van den vorst werd 't lichaam van den Vlaamschen hoofdman aan een boom gehangen, welke langen tijd in de streek vermaard bleef.

— Lafaards! riep Nicolaas, de wever... want hij was de gewonde.

Karel VI wilde hem genade schenken, zoo deze er in toestemde Franschman te worden.

— Franschman? herhaalde Nicolaas. Nooit! Dood mij liever. De held werd omgebracht.

Helaas, de strijd van Roosebeke was dus slecht voor Vlaanderen

afgeloopen. De macht der gemeente was geknakt. En Brugge plukte de wrange vruchten van zijn overmoed en gulzigheid. Het wilde den alleenhandel, het wilde ook de Leye en Schelde. Maar de vreemde kooplieden weken uit de stad, waar zoo dikwijls 't bloed in de straten vloeyde, waar Vlaming met Vlaming streed; en vele handelaars vestigden zich in 't opkomende Antwerpen.

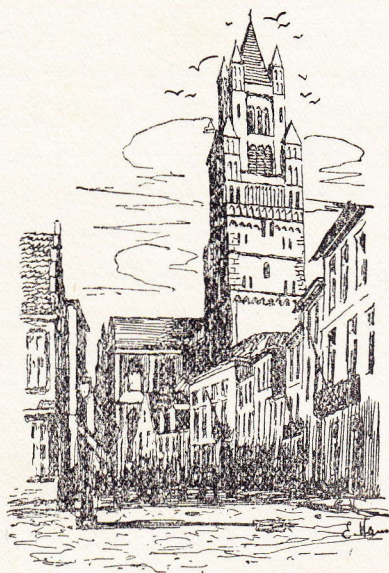
Brugge had de scheepvaart van Leye en Schelde begeerd... en diende de belangen der Schelde. En had het nu maar voordeel getrokken uit die harde les! Neen Brugge ging voort op den ingeslagen weg.

Hertog Philips van Bourgondië werd hier bijna vermoord. Zeker, in zijn strijd tegen vorsten, had Brugge dikwijls 't recht op zijn zijde. Maar eenmaal aan 't hollen, holden de Bruggelingen altijd verder. We schetsten hier eenige tooneelen van tweedracht. Nog geweldiger woedde de krijg te Brugge, toen Maximiliaan van Oostenrijk regeerde; deze vorst werd zelfs gekerkerd en uit zijn gevangenis zag hij, hoe de Bruggelingen zijn trouwste dienaren op 't schavot ombrachten.

Zijn vader, de keizer van Duitschland, zond een machtig leger Bruggewaarts. Nog waren de Bruggelingen overmoedig.

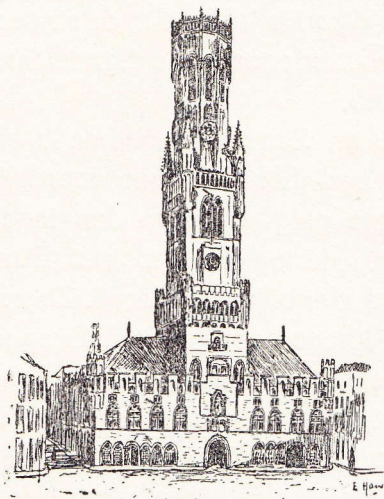
Hun stad was het tooneel van allerlei gewelddaden. En terwijl woeste kerels met hun bebloede zwaarden rondliepen, en leegloopers met rosse flambouwen hun barbaarsch bedrijf verlichtten, naderde daar van de burchtplaats een stoet van geestelijken. Priesters in kerkgewaden, monniken in boetkleed, koorknapen met kaarsen, vanen, wierookvaten, kwamen de oproerlingen tot vrede vermanen. En het beste deel der burgerij sloot zich bij dien ommegang aan.

Brugge onderwierp zich aan orde en tucht. De zwaarden werden

St. Salvator Brugge.

in de schede gestoken, de vlammen gebluscht; de stormklokken zwegen. Maximiliaan mocht zijn kerker — het huis Cranenburg — verlaten, na beloofd te hebben geen wraak te nemen.

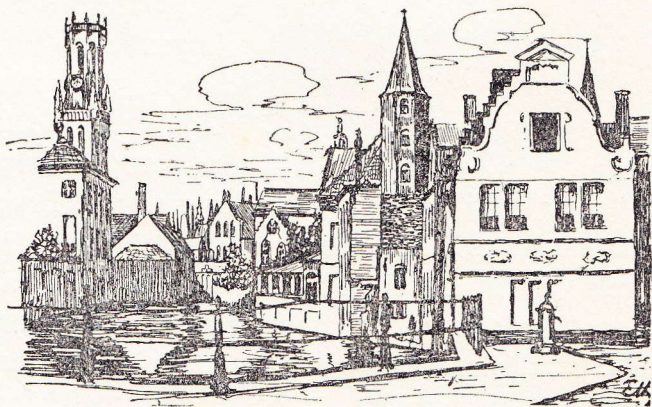

Halletoren Brugge.

Nu gingen de oogen open. De eens zoo fiere Bruggelingen, die niet hadden gehandeld naar 't voorbeeld hunner wijze vaderen,

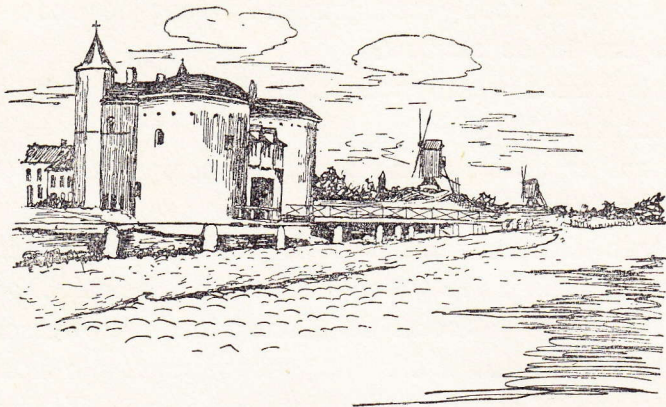
gingen thans om de gunsten der vreemdelingen smeeken, en zonden afgezanten naar Spanje en Italië, naar Engeland en Duitschland om de reeders te smeeken hun schepen naar Brugge te sturen.

Ze lieten baggeren in 't Zwyn, verklaarden dat de inham weer bevaarbaar was, maar 't hielp niet. De vloten stевenden de Honte op, Antwerpenwaarts.

Rozenhoedkaai.

Blakend van afgunst, zonnen de teleurgestelde burgers op mid-
delen van geweld, om Antwerpen te treffen. Daarover spreken we

Kruispoort.

in een afzonderlijk verhaal, waarin de lezer tevens zal hooren, hoe
Antwerpen zijn grooten vaarweg verkreeg.

A. HANS.

DE SCHELDE VRIJ!

(VERHALEN VAN DE SCHELDE).

SCHELDE VRIJ

Door A. HANS

L. OPDEBEEK — Uitgever — ANTWERPEN